

GÖLEVİ ÖZEL EĞİTİM ANAOKULU

Tuvalet Becerileri Öğretimi

ÖZEL EĞİTİMDE UYGUN TUVALET EĞİTİMİ

1. Tuvalet Yapma Becerisinin Kazandırılmasının Önemi

Özel gereksinimli çocuklar söz konusu olduğunda tuvalet yapma becerisi en az üstünde durulan ya da ihmal edilen davranıştır. Bu nedenle de engelli çocuklar çoğunlukla sosyal programlardan ya da resmi yerlerden uzak tutulurlar. Engelli çocukların çoğunda gece tuvaletini tutamama, normal çocuklara oranla çok fazladır. Tuvalet alışkanlığını kazanma dönemi genelde her çocuk için çatışmalı bir aşama sayılır. Gelişim ve iletişim problemi olan çocukların çoğu için de tuvalet eğitimi zor bir etaptır. Çünkü çocuğun farkındalığı ve kas kontrolü gelişmiş olsa bile bu becerinin kazanılması için gelişmesi gereken başka sosyal faktörler daha vardır.

Gelişim ve iletişim problemi olmayan çocuk belli bir yaşa gelip kas kontrolü geliştikten sonra sosyal olarak da çevrenin kabulünü kazanmaya yönelik şiddetli bir arzu duyar. Bu sosyal motivasyon çocukların tuvalet eğitimi kazanmaya hazır oluşunu belirleyen önemli faktörlerden biridir. Ancak gelişim ve iletişim ve bazen de bunlara eşlik eden otistik davranışları bulunan çocuğun tuvalet eğitimi kazanmasında güçlük yaratan bazı faktörler vardır. Herhangi bir problemi olmadan büyüyen bir çocuğun 2-3 yaşlarında geliştirdiği büyüme arzusu ve etrafındakileri memnun etme isteği otistik çocukta yoktur. Diğer bir özellik olarak kabul edilebilecek olan değişikliğe aşırı duyarlılık bu çocukların bez kullanmadan çıkıp daha gelişmiş bir rutini oturtmak konusunda güçlük yaşamalarına sebep olabilir. Duyusal uyaranlara geri tepkiler gösterebilen bu çocuklar, tuvalet ortamındaki yankılanmadan, çekilen sifonun veya kendi dışkısının çıkardığı sestten bile başka bir çocuğun etkilendiğinden çok daha fazla etkilenip olaya konsantre olmakta zorlanabilir.

İletişim ve otistik davranışları olan çocukların farklı duyulardan gelen uyaranları entegre etmekle ilgili problem yaşadıkları iddiaları düşünülecek olursa, dışkılamayı başlatacak vücutsal ipuçlarını yorumlayıp bunları diğer uygun uyaranlara çevirmekte güçlük çekmeleri de kolay anlaşılabilir.

2. Tuvalet Eğitimine Başlamadan Önce Dikkat Edilecek Noktalar

Bu eğitimin, belli bir süre harcamamıza ve sabır göstermemize bağlı olacağını önceden kabul etmek gerekir. Bu eğitim çalışmasını, bu sabrı rahatlıkla gösterebileceğiniz bir döneme koymaya çalışınız. Bu eğitime başlarken çocuğun üç yaşını geçirmemesine dikkat etmemek gerekir. Çünkü 3-4 yaşından sonra geçen her zaman onun ihtiyacını kolay yoldan giderme yöntemlerini pekiştirmesine sebep olacak ve değişimi güçleştirecektir. Tuvalet eğitiminin sürdüğü dönemde çocuğa kesinlikle bez bağlamamaya özen gösteriniz. Kendisinin de kolaylıkla çıkarabileceği eşofman türü giysiler giymesine dikkat ediniz. Tuvalet eğitiminin gerçekleşmesi belirli bir bedensel olgunluğa bağlıdır. Bu olgunluk gerçekleşmeden tuvalet eğitimi uygulamaya çalışmak, yarar yerine zarar verir. Çocuğun bedensel olgunluğa erişip erişmediğini anlayabilmek için aşağıdaki şartların oluşup oluşmadığını kontrol ediniz.

- Uygun yaş
- Mesane kontrolü
- Bedensel gelişim
- Zihinsel gelişim

- **Uygun yaş:** Bu şartların oluşup oluşmadığını anlayabilmemiz için en uygun yaş iki yaş sonunda dışkılamayı, üç yaş sonunda da çişlerini tutmayı öğrenirler.
- **Mesane kontrolü kurulma koşulları:** Çocuk çişini gün boyunca defalarca az az yapmak yerine birkaç defa yeterli miktarda yapabiliyor mu? Tuvalete gitme ihtiyacını yüzüyle, mimikleriyle veya duruşu ile ifade edebiliyor mu? Bu sorulara “Evet” yanıtını veriyorsanız, çocuğunuz artık mesanesini kontrol gücüne sahip demektir.
- **Bedensel gelişim:** El ve parmak koordinasyonu objeleri kavrayabilecek kadar gelişmiş mi? Legoları takabiliyor mu? Bu sorulara “Evet” yanıtını veriyorsanız, çocuğunuz artık bedensel gelişimini tamamlamıştır.

Zihinsel gelişim:

- ❖ Yüzündeki organları gösterebiliyor mu?
- ❖ Belirli bir yere kendi gidebiliyor mu?
- ❖ Basit işlerde sizi taklit edebiliyor mu?
- ❖ İsteddiğiniz bir oyuncacı gösterebiliyor mu?
- ❖ Bir objeyi başka bir yere yerleştirmesi gerektiği gibi yerleştirebiliyor mu?

Bu beş madde engelli çocukta mevcutsa artık tuvalet eğitimi için zihinsel gelişim tamamlanmıştır.

3. Tuvalet Kontrolünü Kazandırma Yöntemleri

Tuvalet kontrolünün kazanılmasında iki farklı yöntem kullanılabilir. Bunlar; geleneksel ve hızlı yöntemdir.

Geleneksel Yöntem

Geleneksel yöntemin dayanağı, mesane ve bağırsak geriliminin en fazla olduğu zamanları sağlıklı bir biçimde saptamaktır. Öğrencinin tuvalet yapma saatlerini saptamak için 7-10 gün süreyle kuruluk kaydı tutulup kuruluk süresi bir saat ve üzerindeyse, gündüz tuvalet kontrolüne yönelik amaçlar belirlenerek öğretime başlanır. Kuruluk süresi bir saat olmadığında, öğrenci tuvalet kontrolünü kazanmak için hazır değildir. Aradan birkaç ay geçtikten sonra öğrencinin kuruluk süresi tekrar gözlenmelidir.

Öğrencinin gündüz saatlerinde kuruluk süresi bir saat ya da üzerinde ise, öğrencinin gündüz uyanık olduğu süreler içinde ikişer saat aralıklarla tuvaletini kontrol edebilmesine yönelik olarak uzun dönemli amaçlar konur. Öğrencinin kuru kaldığı belirlenen süreyle 48 (başlama düzeyi) uzun dönemli amaçlar arasında ara amaçlar oluşturulur. Bu ara amaçlarda öğretimsel amaçlara ayrılır. Başlangıçta yer alan öğretimsel amaçlarda, öğrencinin kuru kalma süresi başlama düzeyinden çok az sürelerle fazla olmalı (biri dakika gibi), öğrenci ilerleme gösterdikçe tuvaletini kontrol etme (kuru kalma süresi) daha fazla sürelerle artırılmalıdır.

- **Öğrencinin kuru kalma süresi : 1saat**
- **Uzun dönemli amaç:** Öğrenci gündüz uyanık olduğu süreler içinde iki saat aralıklarla tuvaletini tuvalete götürüldüğünde % 80 lazımlığa (klozete) yapar.
- **Kısa dönemli amaçlar:**
- **KDA-1:** Öğrenci gündüz uyanık olduğu süreler içinde bir saat on dakika aralıklarla tuvaletini tuvalete götürüldüğünde %80 lazımlığa (klozete) yapar.
- **KDA-2:** Öğrenci gündüz uyanık olduğu süreler içinde bir saat otuz dakika aralıklarla tuvaletini tuvalete götürüldüğünde %80 lazımlığa (klozete)yapar.
- **KDA-3:** Öğrenci gündüz uyanık olduğu süreler içinde iki saat aralıklarla tuvaletini tuvalete götürüldüğünde %80 lazımlığa (klozete) yapar.

Geleneksel Yöntemle Gece Tuvalet Kontrolünün Kazandırılması

Bir öğrenci gündüz tuvalet kontrolünü %70 ya da daha fazla oranda kazandıktan sonra yani tuvaleti geldiğinde bu gereksinimini ses söz ya da işaretlerle belli edip tuvalete götürüldüğünde yapmayı kazandıktan sonra gece tuvalet kontrolü öğretimine başlanabilir. Gece öğretimine başlandığında gündüz programına devam edilir. Gece tuvalet kontrolü öğretimine başlandığında çocuğun altını bağlamamak gerekir. Gece tuvalet kontrolünde şu basamaklar izlenir.

- Çocuğa akşam verilen sıvıların miktarı azaltılır ve yatma zamanında 1,5- 2 saat kaldıktan sonra hiçbir şey verilmez.
- Yatmadan önce çocuğun tuvalete gitmesi sağlanır.
- Eğer çocuk söyleneni anlıyorsa, sabahleyin kuru bir yatak bulunduğunda ödüllendirileceği basit bir dille anlatılır.
- Çocuk yataktan 1,5 saat sonra uyandırılır. Altı kuruysa tuvalete götürülür ve tuvaletini yapması sağlanır. Altı ıslaksa, hiçbir şey söylenmeden üstü değiştirilir ve her iki durumda da mutlaka kaydedilir.
- Sabah yatak kuruysa, çocuk mutlaka ödüllendirilir. Eğer yatak ıslaksa, çocuğa hiçbir şey söylenmeden çarşaflar ve çocuğun üzeri değiştirilir.

Bağımsız olarak tuvalet yapma becerisi

Bağımsız olarak tuvalet yapma becerisi, öğrencinin giyinme ve soyunma becerisiyle ilgili düzeyine bağlı olarak tuvalet kontrolü becerisinin öğretimiyle aynı anda ele alınabilir. Öğrencinin yaşı küçükse, giyinme ve soyunma becerilerinin gerektirdiği tutma ve çekme gibi hareketleri yapmak için gerekli kas kuvvetine sahip değilse, öğrenciye önce tuvaletini kontrol etme becerisi kazandırılır. Daha sonra bağımsız olarak tuvaletini yapma becerisinin öğretimine geçilir.

Bağımsız olarak tuvaletini yapma becerisinin kazandırılması sırasında, her tuvalet yapma saatinde tuvalet yapma becerisinin basamaklarında içeren davranışlar için her zaman aynı terimlerin kullanılması gerekmektedir. Tuvalet yapma becerisi içinde yer alan pantolon düğmesini açma, ilikleme, fermuarı açma-çekme, tuvalet kâğıdıyla ya da suyla poponun temizlenmesi ve sifonu çekme gibi beceriler öğrenci tuvaleti geldiğinde bağımsız olarak yapmayı kazanıncaya kadar ele alınabilir. Bağımsız olarak tuvalet yapma becerisinin

kazandırılması için öncelikle öğrenciye tuvalet yapma becerisi ölçü aracı uygulanarak öğrencinin yapabildikleri belirlenmelidir.

Tuvalet Yapma Becerisi Ölçü Aracı

Ana yönerge “Tuvaletini yap.”

Bildirimler	Bağımsız	Sözel İpucu	Model Olma	Fiziksel Yardım
1. Tuvalete girer.				
Kullandığı eliyle kapının kolunu tutar.				
Kapının kolunu aşağı indirir.				
Kapıyı iter.				
Tuvalete girer.				
Kullandığı eliyle kapının kolunu aşağıya doğru bastırır.				
2. Pantolonunu indirir.				
Her iki elinin başparmağı içerde, diğer parmakları dışarıda olacak şekilde pantolonun belinden tutar.				
Pantolonunu aşağıya indirir.				
3. Külotunu indirir.				
Külotunun belinden tutar.				
Külotunu aşağı indirir.				
4. Tuvaletini yapar.				
Klozete oturur. Tuvaletini yapar.				
5. Külotunu çeker.				
Külotunun belinden tutar.				
Külotunu çeker.				
6. Pantolonunu çeker.				
Pantolonunun belinden tutar.				
Pantolonunu çeker.				
7. Tuvaletten çıkar.				
Kullandığı eliyle kapının kolundan tutar.				
Kapının kolunu aşağıya doğru bastırır.				
Kapıyı iter.				
Tuvaletten çıkar.				
Kullandığı eliyle kapının kolundan tutar.				

Kapının kolunu aşağıya doğru bastırır.				
Kapıyı iter.				
Tuvaletten çıkar.				
Kapıyı kapatır.				

Tablo: Tuvalet yapma becerisi ölçü aracı

➤ Tuvalet Yapma Becerisi ile İlgili Öğrencinin Yapabildiklerinin Belirlenmesi

Tuvalet yapma becerisi ile ilgili öğrencinin yapabildikleri belirlenirken iki farklı yol izlenebilir.

- **Tek fırsat yöntemi:** Öğrenciye beceri ile ilgili ana yönerge (tuvaletini yap) verilir. Öğrencinin bağımsız olarak yaptığı beceri basamakları gözlenirken tuvalet yapma becerisi, ölçü aracına kaydedilir. Çocuğun gerçekleştiremediği basamakta, çalışmaya son verilir.
- **Çoklu fırsat yöntemi:** Beceri analizindeki basamakları bildirimler olarak kabul edip sorular bölümüne bağımsız, sözel ipucu, model olma ve fiziksel yardım sütunları eklenerek ölçüt bağımlı ölçü aracı oluşturulur. Öğrenciye ana yönerge (tuvaletini yap) verilir. Öğrencinin bağımsız olarak yaptığı basamaklar, eğer temel becerinin tümünü kapsıyorsa, o temel becerinin karşısındaki sütuna (+) işareti konur. Eğer bağımsız gerçekleştirilen basamaklar temel becerinin bütün alt basamaklarını kapsamıyorsa, sırasıyla gerçekleştirilen alt basamakların her birinin karşısına bağımsız sütun altına (+) işareti konur.

Öğrencinin durduğu yerde, “Devam et” deyip 1-2 sn. bekledikten sonra, eğer kaldığı yer temel beceri ise temel beceri için sözel ipucu verilir. 1-2 sn. beklenerek temel beceriyi gerçekleştirmesi gözlenir. Sözel ipucu verildiğinde, öğrenci temel beceriyi gerçekleştiriyorsa o temel becerinin karşısındaki sözel ipucu sütununa (+) işareti konur.

Eğer öğrencinin bağımsız olarak gerçekleştiremediği basamak, temel becerinin bir alt basamağı ise, sadece o alt basamağı için sözel ipucu verilir. Bu alt beceri basamağını gerçekleştiremediyse öğretmen öğrencinin yanında durarak o beceri basamağının nasıl yapıldığını açıklayarak gösterir ve öğrenciden yapmasını ister.1-2 sn. öğrenciden gösterilen beceri basamağını yapması için beklenir. Öğrenci, öğretmen model olduğunda beceriyi yapıyorsa, beceri alt basamağının karşısındaki model olma sütununa (+) işareti konur. Öğrenci öğretmen model olduğunda da beceri basamağını gerçekleştiremiyorsa, becerinin alt basamağı öğretmen tarafından gerçekleştirilir ve o alt basamağın karşısına fiziksel yardım sütununa (+) işareti konur. Daha sonraki basamaklarda öğrencinin performansı şimdiye kadar anlatıldığı şekilde alınmaya devam edilir. Eğer öğrencinin, öğretmen model olduğunda gerçekleştiremediği basamak daha sonraki beceri basamaklarının gerçekleştirilebilmesinde de kapsanıyorsa, (Örneğin; pantolonun belinden tutma beceri basamağı, pantolonunun indirilmesi beceri basamağını da kapsamaktadır.) Öğrencinin yapabildiklerine son verilir.

3.4. Tuvalet Eğitimi Öğretim Ögeleri

3.4.1. Amaçların Düzenlenmesi

Tuvalet yapma becerisi ölçüt bağımlı ölçü aracının öğrenciye uygulanması, öğrencinin tuvalet yapma becerisini oluşturan temel becerilerdeki (tuvalete oturma, pantolon külot indirme, pantolon külot çekme vb.) yapabildikleri dikkate alınarak öğrenci bağımsız olarak tuvaletini yapar, uzun dönemli amacına ulaşacak şekilde kısa dönemli amaçlar ve öğretimsel amaçların, tuvalet yapma becerisinin öğretimi sırasında parçalara ayrılmaya uygun bir beceri olmaması ve beceri analizinin başında yer alan temel becerilerin aynılarını içermesi nedeniyle tüm beceri yaklaşımına dayalı olarak oluşturulması daha uygundur.

3.4.2. Öğretim Ortamı ve Materyaller

Bir öğrenciye tuvalet yapma becerisi öğretimi okulda yapılıyorsa, öğrencinin bulunduğu sınıfın tuvalete en yakın sınıf olması ya da taşınabilir tuvalet kullanılması gereklidir. Eğer tuvalet yapma becerisi öğretimi evde gerçekleştirilecekse, öğrencinin günün büyük bir kısmını geçirdiği odanın, tuvalete en yakın oda olmasına özen gösterilmelidir.

Tuvalet, öğrencinin fiziksel yetersizliklerine göre uyarlanmalıdır. Gerekğinde klozetin oturulacak yerini öğrencinin poposuna uygun hâle getirmek için, hazır plastik oturak takılmalıdır. Öğrenci tuvalete oturduğunda ayaklarının döşemeye değmesi sağlanmalıdır (Öğrencinin ayaklarının altına bir basamak konabilir.). Sifon zincirinin uzunluğu, tuvalet kâğıdının yeri öğrenciye göre ayarlanmalıdır. Gerekirse lavabonun yüksekliği de yere basamak konarak çocuğa uygun hâle getirilebilir. Öğrencinin görmesinde yetersizlik varsa, klozetin oturulacak yeri ile alt bölümü, sifon zinciri ile tutacak yeri, tuvalet kâğıtlığı ile tuvalet kâğıdı arasında renk zıtlığı yaratmak gerekebilir. Eğer öğrencinin bedensel yetersizliği varsa, ortam ve araç gereçlerde yetersizlikten etkilenen vücut bölümü göz önüne alınarak uyarlamalar yapılmalıdır.

Yetersizlik kullandığı elini etkilemişse, pantolon ve külotun belinin tutulacak yerlerinin kalınlığının artırılması ya da pantolon ve külotun beline parmaklarını ya da elini geçirebileceği biritler takılarak tutma ve indirme çekme işlemi kolaylaştırılabilir.

Öğrencinin klozete ya da lazımlığa oturduğunda, dengeli durmasında sorun varsa, tuvaletin arkasına destek konmalıdır ya da yanlardan tutunarak destek alabileceği tutunma barları yerleştirilebilir. Eğer öğrencinin bacakları yetersizlikten etkilenmişse ve baston kullanması gerekiyorsa, klozete ya da lazımlığa otururken bastonu takabileceği bir ya da iki yandan tutunarak destek alıp rahatlıkla oturması ve kalkmasına hizmet edecek olan tutunma kolları takılabilir.

3.4.3. Pekiştireçler

Öğrenci için etkili olan pekiştireçler, bireysel olarak saptanmalı ve mutlaka öğretime başlamadan önce etkililikler test edilmelidir. Kullanılacak pekiştireçlerin tuvalet ortamı içinde kullanımlarının olanaklı olmasına da dikkat edilmelidir.

3.4.4. Öğretim Zamanı

Tuvalet yapma becerisi öğretim zamanları, öğrencinin tuvalet yapma gereksinimi duyduğu ve bunu sesle, sözle, işaretle, jest ve mimikle belli ettiği zamanlardır. Eğer öğrenciye tuvalet kontrolü eğitimi yapılırken, bir yandan da bağımsız olarak tuvalet yapma becerisi kazandırılmaya çalışılıyorsa, öğretim zamanları öğrencinin belirlenen kurulum süresine dayalı olarak oluşturulan eğitimsel amaçlardaki zamanlardır.

3.4.5. İpucu İşlem Sürecinin Seçimi ve Kullanımı

Bağımsız olarak tuvalet yapma becerisinin kazandırılmasında kullanılan işlem süreçlerinden biri öğrencinin yaşı, dikkat süresi, sahip olduğu psikomotor beceriler, tuvalet yapma becerisinin özelliği ve tuvalet yapma becerisindeki düzeyi göz önünde tutularak seçilebilir. Ancak bağımsız olarak tuvalet yapma temel özbakım becerisi olduğu ve aynı zamanda temel giyinme ve soyunma becerilerini içerdiği için yetersizlikten etkilenmiş 55 öğrencilerde, ipucunun sistematik olarak verilmesi ve geri çekilmesi işlem sürecinin öğretiminde kullanılmasının daha uygun olacağı düşünülebilir. Bekleme süreli ipucu işlem süreçlerinin kullanımı, tuvalet yapma becerisinin kendi özelliği nedeniyle uygun olmayabilir. Yetersizliği olmayan öğrencilerde, eş zamanlı ipucu ya da davranış öncesi ipucu ve sınama işlem sürecinin kullanımı mümkün olabilir.

3.4.6. Öğretimdeki İlerlemelerin Kaydedilmesi

Eğer, bağımsız olarak tuvalet yapma becerisinin kazandırılmasında ipucunun verilmesi ve sistematik olarak geri çekilmesi işlem süreci kullanılıyorsa ,çoklu fırsat yöntemiyle performans almak için hazırlanan tuvalet yapma becerisi ölçüt bağımlı ölçü aracı kayıt çizelgesi hâline getirilir. Her öğretim sürecinde, öğrencinin ipucu hangi düzeyde verildiğinde beceri basamağını gerçekleştirdiği ya da ipucu verilmeden bağımsız gerçekleştirdiği basamaklar kaydedilir. Böylelikle, öğretmen bir sonraki öğretim oturumunda ipuçlarını hangi düzeyde kullanacağına ya da ipucu kullanıp kullanamayacağına kolaylıkla karar verebilir.

3.4.7. Kazanılan Becerilerin Sürekliliğinin Sağlanması

Öğrenciye bağımsız olarak tuvalet yapma becerisi kazandırıldıktan sonra, kazanılan bu becerinin sürdürülmesi amaçlanmalıdır. Öncelikle, öğrencinin kazandığı beceriyi yapması için gereksinim yaratmak gereklidir. Tuvalet yapma becerisi, öğrencinin günde birden fazla gereksinim duyduğu bir beceri olduğu için öğretmenin yapması gereken öğrencinin gereksinim duyduğu zamanlarda, tuvaletini bağımsız olarak yapması için öğrenciyi cesaretlendirmektir.

3.4.8. Kazanılan Becerinin Genellenmesi

Becerinin genellenmesi, kazanılan becerinin öğretiminin yapıldığı ortamdan, başka ortamlarda, başka araçlarla, başka kişilerin varlığında ve başka yönergeler verildiğinde yapılması demektir. Eğer öğrenciye beceriyi kazandırırken öğretim ortamında öğrencinin fiziksel büyüklüğü ya da yetersizliklerine birtakım uyarlamalar yapıldıysa, öncelikle bu uyarlamaların daha kolay kaldırılabilir olandan daha zor kaldırılabilir olana doğru bir sıra içerisinde kaldırılması gereklidir. Öğretim ortamı ya da araç gereçlerde yapılan bazı uyarlamalar (örneğin: çocuğun elindeki yetersizlik nedeniyle pantolon, külot, sifon zincirinin ucunda yapılan) ancak çocuğun yetersizlikten etkilenme düzeyinde azalma olunca kaldırılabilir.

Öğretim ortamındaki uyarlamalar kaldırıldıktan sonra, öğrencinin kazandığı tuvalet yapma becerisinin başka tuvaletlerde de gerçekleştirilmesi üzerinde durulmalıdır. Öğrenci başka tuvaletlerde, tuvaletini bağımsız olarak yapmaya başladığında bu aynı zamanda öğrencinin başka kişilerin varlığında da tuvaletini bağımsız olarak yapması anlamına gelecektir. Ayrıca, öğrencinin artık tuvalet yapmaya gereksinim duyduğunda, tuvaletini yap yönergesine gerek kalmadan tuvaletini yapması için yönergeleri de “ne yapması gerektiğini açık olarak belirtenden (Tuvalete git, tuvaletini yap.) ne yapması gerektiğine ipucu verene (Tuvaletin mi geldi, ne yapman gerekiyor?) ve öğrencinin hiçbir şey söylemesine gerek 56 duymadığına (

tuvaleti gelince, hiçbir şey söylemeden, kendisinin tuvalete gidip yapmasına)” doğru bir sıra içinde ortadan kaldırmak gerekir.

3.5. Tuvalet Kontrolü Kazanma Basamakları

Tuvalet kontrolü gelişimsel bir sıra içinde öğrenilir. Bu gelişimsel sıra;

- Çocuğun uyanık olduğu gündüz saatlerinde çiş ve kaka kontrolünü kazanma, gece çiş ve kaka kontrolünü kazanmadan önce gelir.
- Bağırsak hareketleri, mesane hareketlerinden önce düzenlenir. Ancak genellikle her iki tuvalet yapma bağımsızlığı da aynı zamanda kazanılır.
- Soyunma, giyinme (fermuar, açma, ilikleme vb.)ve temizlenmeyle (tuvalet kâğıdı kullanma ya da suyla temizlenme) ilgili ek becerileri, normal çocuklardaki tüm becerilerdeki bağımsızlıkları geriden izler.

Çiş ve kaka düzeninin sağlanması (belli aralıklarla çiş ve kaka yapma) gibi bazı davranışları, bağımsız olarak boşaltımı sağlamak için ön şarttır. Ancak yürüme, görme, basit sözel emirlerin anlaşılması gibi davranışlara sahip olunması, bağımsız olarak boşaltımı sağlamak için şart olmamakla birlikte, bağımsız olarak tuvalet yapmayı öğrenmeyi büyük ölçüde kolaylaştıran davranışlardır

KURULUK KAYIT FORMU

Öğrenciye tuvalet becerisini kazandırmak için ilk yapacak iş öğrencinin kuru kalma süresinin belirlenmesidir. Bunun için bir hafta ile on gün süreyle öğrencinin gündüz uyanık olduğu süreler içinde kuruluk kaydı tutulur.

Çocuğun uyanışından yatma saatine kadar yarım saatte bir bezi kontrol edilerek kuru olup olmadığına bakılır ve çizelgeye işlenir. Çocuğun altı kuruysa kayıt çizelgesine işaret koyulur. Altı kuruysa lazımlığa veya tuvalete götürülür ve boşaltım gerçekleşirse kaydedilir. Boşaltım gerçekleşmediyse altı bezlenir ve çizelgeye yazılır. Çocuk kendi isteği ile tuvalete giderse bu da çizelgede kaydedilir. Çocuğun bezi ıslak dışkı olursa kesinlikle çocuğa kızılmaz tepki verilmez. Ancak bezi kuru olduğunda aferin bezin kuru şeklinde pekiştirilir.

	1.GÜN TARİH	2.GÜN TARİH	3.GÜN TARİH	4.GÜN TARİH	5.GÜN TARİH	6.GÜN TARİH	7.GÜN TARİH
SAAT	/...../20....	/...../20....	/...../20....	/...../20....	/...../20....	/...../20....	/...../20....
07:00							
07:30							
08:00							
08:30							
09:00							
09:30							
10:00							
10:30							
11:00							
11:30							
12:00							
12:30							
13:00							
13:30							
14:00							
14:30							
15:00							
15:30							
16:00							
16:30							
17:00							
17:30							
18:00							
18:30							
19:00							
19:30							
20:00							
20:30							
21:00							
21:30							
22:00							
22:30							
23:00							

Çizelgeyi Tutan Adı Soyadı:

Öğrencinin Adı Soyadı:

Öğretmenin Adı Soyadı:

Kuruluk Süresi Kayıt Çizelgesi

İsim:

Tarih:

Tarih	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Saat										
7:00										
7:30										
8:00										
8:30										
9:00										
9:30										
10:30										
11:00										
11:30										
12:00										
12:30										
13:00										
13:30										
14:00										
14:30										
15:00										
15:30										
16:00										
16:30										
17:00										
17:30										
18:00										
18:30										
19:00										
19:30										
20:00										
20:30										
21:00										

K: Tuvalette gerçekleşen kaka boşaltımı

Ç: Tuvalette gerçekleşen çiş boşaltımı

K/Ç: Tuvalette gerçekleşen çiş/kaka boşaltımı

(K): Tuvalet dışında gerçekleşen kaka boşaltımı

(Ç): Tuvalet dışında gerçekleşen çiş boşaltımı

(X): Çocuk tuvalete götürüldü, ama boşaltım olmadı

X: Çocuk tuvalete gitmeyi kendisi istedi, ancak boşaltım olmadı.

- “N. Varol, 2005, *Beceri öğretimi ve Özbakım Becerilerinin Öğretimi*, Kök Yayınevi, Ankara” kitabından alınmıştır

BİREYSEL ÖĞRETİM PLANI ve UYGULAMA TAKİP ÇİZELGESİ

Ders	Uzun Dönemli Amaç	Kısa Dönemli Amaç	Süre: 10 ders saati	Öğretim Öncesi			Öğretim Süreci															Öğretim Sonrası					
			Davranışlar	1.Oturum	2.Oturum	3.Oturum	1.Oturum	2.Oturum	3.Oturum	4.Oturum	5.Oturum	6.Oturum	7.Oturum	8.Oturum	9.Oturum	10.Oturum	11.Oturum	12.Oturum	13.Oturum	14.Oturum	15.Oturum	1.Oturum	2.Oturum	3.Oturum			
TOPLUMSAL UYUM BECERİLERİ	Öğrenci gündüz uyanık olduğu süreler içinde iki saat aralıklarla tuvaletini tuvalete götürüldüğünde % 80 lazımlığa (klozete) yapar.	Öğrenci gündüz uyanık olduğu süreler içinde bir saat on beş dakika aralıklarla tuvaletini tuvalete götürüldüğünde %80 lazımlığa (klozete) yapar.	Tuvalete girer.																								
			Pantolonunu indirir.																								
			Külotunu indirir.																								
			Tuvaletini yapar.																								
			Su , ıslak mendil veya peçeteyle temizler.																								
			Külotunu çeker.																								
			Pantolonunu çeker.																								
			Tuvaletten çıkar.																								
Araç – Gereçler			KLOZET RESİMLİ KART VIDEO MODEL																								
Yöntem – Teknik			ÇOKLU FIRSAT YÖNTEMİ																								
Ortam			EV-TUVALET																								

NOT: BAĞIMSIZ:BZ

SÖZEL İPUCU: Sİ

MODEL OLMA : MO

FİZİKSEL YARDIM: FY

Öğrencinin Adı:
Kuru Kalma Süresi

1 saat 10 dakika

Mert Hasan CEYLAN
Özel Eğitim Öğretmeni

gün	tarih	saat	ıslak	açıklama
1.gün	27.08.2017	08.00	+	uyandığında kaka ve çiş vardı. Az su içip tekrar uyudu
annesi		10:15	+	uyandığında altını açtım ıslaktı ancak yine tuvalete götürdüm. Sadece tuvalete gidecez dedim. 400 e kadar saydım tuvalete yapmadı
		10:23		10.20 de yeni bez taktım.yüzünü yıkadık. Masaya oturduk kahvaltı yaptı
		10:55	-	10.53 Yemek bitti. Biter bitmez tuvalete götürdüm. Bez kuruydu tuvalete kaka yaptı. Çiş yapmadı
		11:05		altı bezlenip Salona geldi.
		11:27		su içti. Bu arada dolly hause kitabını okuduk
		11:35	+	bez ıslaktı değiştirdim. Tuvalete götürmedim.11.43 de bitti
		12:06	+	bez ıslaktı değiştirmeye odaya götürdüm. Az çiş vardı. Yarıya kadar Tuvalete götürmedim.12.11 de bitti
		12:15		yarım çay bardağı su içti. 12.15- 12.30 arası çadırda oynadık. Çok mutlu oldu
		12:35	+	bez ıslaktı değiştirmeye odaya götürdüm. Az çiş vardı.
		13:05	+	bez ıslaktı değiştirmeye odaya götürdüm. Az çiş vardı.
		13:23	-	müzik dinlerken beze kaka yaptı. Yeni bez taktım.
		13:53	+	bez ıslaktı değiştirdim.
		14:30	-	Bez kuruydu. Tuvalete götürdüm.14.36 ya kadar bekledik çiş yapmadı. Aynı bezi taktım.
		15:06	+	bez ıslaktı değiştirmeye odaya götürdüm. Az çiş vardı.
		15:36	+	15.07- 15.30 arası Yemek vardı. Kabak, tavuk tursu suyu sodium butirat. Biter bitmez altını açtım . Bez ıslaktı kaka yapmadı.
		15:49		kaka için tuvalete götürdüm ancak yapmadı.çişte yapmadı. Sonra yarım çay bardağı su içti
		16:10	-	Bez kuruydu. Tuvalete götürdüm.15.19 a kadar bekledik çiş yapmadı. Aynı bezi taktım.
		16:35		bir su bardağına yakın su içti.
		16:50	+	bez ıslaktı değiştirdim
		17:24	+	bez ıslaktı değiştirdim
		17:35		17.35- 17.56 arası elma yedi ve çay bardağına yakın su içti.
		17:56	-	Bez kuruydu. Tuvalete götürdüm.klozete çiş yaptı. kaka yapmadı .Aynı bezi taktım. 18.10 da işimiz bitti
		18:48	+	bez ıslaktı . Banyoya soktum. Yıkadım. 19.00 banyo bitti altını bezledim
		19:32	+	bez ıslaktı değiştirdim
		20:00	-	Bez kuruydu. Tuvalete götürdüm.3 dk. kadar bekledik çiş yapmadı. Akşam yemeği için kalkmak istedi.Aynı bezi taktım.
		20:04		akşam yemeği yedi. 20.26 da bitti.uyudu ve uyandı
		21:07	+	bez ıslaktı değiştirdim
		21:10		uyudu